

**Dana Musilová, *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918–1939*,
České Budějovice 2007, Veduta, 200 s.,
ISBN 978-80-8682-931-9**

V nakladatelství Bohumíra Němce Veduta pro Univerzitu v Hradci Králové vyšla poměrně útlá, ale hutná knížka Dany Musilové *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918–1939*. Přidává se k řadě publikací, které mapují historii ženského hnutí u nás, ale nepřidává se k nim v určité bezproblémové oslavné manýře. Soustředěně sleduje politické kroky žen v době, která jim dala „jakous takous“ možnost podílet se na politické moci a ovlivňovat veřejné dění, a srovnává českou parlamentní situaci se situací v okolních státech. Navazuje na práce Jany Burešové, která se dlouhodobě zabývá studiem postavení českých žen v Československé republice. Musilová se samozřejmě nezajímá jen o české ženy, parlament vnímá jako mnohonárodnostní celek, a proto v knize věnuje svoji pozornost i slovenským a německým poslankyním a senátorkám. Analýzami činnosti poslankyň a senátorek komentuje iluze ženského československého hnutí a sleduje je až do jejich hořkých konců v totalitních režimech. S rétoricky upnutým stylem autorky souzní přísné a střizlivé využívání genderové optiky, která tu neslouží jako manifest, manýra či mýtus, ale výhradně jako konstruktivní a analytický nástroj. Na pozadí takového věcného stylu a argumentace kontrastně vystupuje smutná osudová hra ženského parlamentarismu, který v sobě nesl hodně nadšení, vůle, ale i mesiášství a naivity, nedostatků a omylů.

V roce 1941 v časopise *Ženská rada* s válečným patosem a odhodláním na otázku Proč jsem feministkou? odpověděla Milada Horáková: „Feministka mi znamená: ženu se všemi jejími druhovými znaky, které nikterak uměle nepotírá, avšak z nichž uvědoměle a odpovědně vybírá a pěstuje hlavně ty, v nichž je skutečný objektivní přínos co nejširší kolektivitě v lidské společnosti. [...] [Ženské uvědomění] dávalo mi povinnost přísnější kritiky vlastní práce, povinnost řešiti různé problémy v životě nejen z hlediska osobního, ale z celkového zájmu ženské kolektivity, nakládalo na mne víc než na muže, abych splnila svou povinnost průkopnickou, ale hnalo mne dopředu.“ Tato zvláštní vokace, o níž mluví Horáková, nebyla důsledkem nějaké nové situace, v níž se feministky ocitly v protektorátu. Kniha Dany Musilové implicitně dokládá, že byla vlastní i mnoha dalším českým političkám první republiky. Sama Milada Horáková sice nikdy v československém parlamentu ani v senátu nezasedla, ale její činnost s aktivitami žen v parlamentu přímo souvisela.

Horáková-Králová se totiž jako jednatelka Výboru pro reformu rodinného práva a nejbližší spolupracovnice jedné z nejdůležitějších političek meziválečného Československa, národní socialistky a senátorky Františky Plamínkové, přímo podílela na vytváření návrhů zákonů, které byly předkládány ženami v parlamentě. Patřila k malé skupině skutečně praktikujících právniček (jak Musilová dokládá, nebyla situace nových právniček nijak jednoduchá a jedním z úkolů československých poslankyň bylo docílit jejich rovného uplatnění v zaměstnání) a jako taková připravovala paragrafovaná znění návrhů změn rodinného práva. Tyto změny by skutečně zrovnoprávnily postavení ženy v rodině, tak jak to vyžadovala ústava. Nové zákony by právně ženy nepodřizovaly mužům. Tento zákon však nebylo možné v československém parlamentu prosadit přes velké společné úsilí (a dá se říci i výjimečně nadstranické) českých, slovenských a německých zástupkyň v parlamentu. Paradoxem dějin je, že skutečnou úpravu rodinného práva v podstatě v těch intencích, které odpovídaly návrhům Milady Horákové, přijal až komunistický parlament roku 1949, v době, kdy již Horákovou věznil za velezradu.

Dalším ze základních problémů, jež nazývá Musilová „evergreenem ženské“ politiky, jímž se ženy v parlamentu zabývaly, bylo právo na interrupci, které dodnes vyvolává řadu diskusí. Historická diskuse v československém parlamentu okolo paragrafů trestního zákona 144–148 připomíná, jak nesnadno ženy získávaly právo na své tělo a jaké společenské mocensky diskurzivní tlaky zabránily přijetí plně demokratických, šetrných a racionálních návrhů. Dana Musilová v tomto konkrétním případě ukazuje, jak byly ženy omezovány a jak se samy omezovaly poměrně úzkým esenciálním pojetím mateřství, z něhož se odvozovala celá ženská identita. Odvážné sociální a lékařské argumenty tehdejších političek, zvláště sociální demokratky Betty Karpíškové (její angažovanost ji nakonec zavedla do protinacistického odboje a potom do Osvětími), bojujících za omezené právo na interrupci a její dekriminalizaci, by pravděpodobně dodnes našly své zapříspěhlé odpůrce. Boje za dekriminalizaci interrupce právě proto, že se bezprostředně týkaly mateřství a hlavně sociálních, fyzických a psychických deprivací, které vyplývaly z neochoty přenést odpovědnost za početí i na muže, byly jednou z mála výjimečných situací, kdy ženy dokázaly vystoupit ze svých genderově vymezených prostorů a vědomě se neodvolávaly na muže. Musilová právě tady čitelně rozkrývá hlavní genderové iluze československých žen v politice: předně spolupráci s muži, na kterou muži nebyli připraveni, k níž vlastně nebyli ochotni, a za druhé představu, že žena může politiku „zkrásnit a zjemnit“, k čemuž samotní muži nedali ženám v parlamentu vůbec prostor. Tyto iluze autorka stopuje v období od konce 19. století do první světové války, kdy se vytvořily předpoklady pro vstup žen do parlamentní politiky, v kapitole *Nechceme být klíčem od špajzu*. V argumentech mužů, kteří se tehdy obávali vstupu žen na politickou scénu, zcela nečekaně vystupují korespondence se současným politickým životem. Porážky v prosazování zájmů žen v parlamentu

sdílejí československé volené zástupkyně s poslankyněmi dalších evropských států, jak ukazuje srovnání páté kapitoly knihy *Es ist kein Spiel und kein Sport und kein Vergnügen abgeordnet zu sein*, nebo o podobnostech a rozdílech parlamentních ženských prostorů ve střední Evropě, kde Dana Musilová porovnává a integruje bádání německé, rakouské a polské generové historiografie.

Základní text knihy završují jednotlivé portréty poslankyň, které svoji fragmentarností připomínají ahumánnost naší totalitní minulosti, která nechala mnoho z těchto žen upadnout v zapomnění. V životech mnoha osobností, jimž se Dana Musilová věnuje, totiž zejí jako připomínka dvojí represe (totalitní a genderové) hiáty neznámých životních osudů. Samotný autorčin text doplňují přehledné tabulky a parlamentní dokumenty: prepisy projevů poslankyň, záznamy diskusí atd.

Knihla však není snůškou citací z pramenů a výčtem faktů, přetiskem dokumentů, přestože má občas snahu čtenáře až na úkor čitelnosti vybavit co nejpřesnějšími podrobnostmi parlamentního a stranického života žen. Dana Musilová požadavky a boj političek z celého stranického spektra od komunistek po agrárnici Annu Chlebounovou sleduje také jako příběh ženské identity. Zároveň její analýzy nechtějí být nějakými vypreparovanými dějinami žen v československém parlamentu, nýbrž korekcí těch perspektiv, které ženu v dějinách československého politického života neakceptují, a pokud ano, nestarají se o to, jaké byly záměry, cíle a omezení těchto žen. Zcela samozřejmá je pro Danu Musilovou skutečnost, že historické bádání bez optiky genderu je nemožné, zkreslující a iluzorní.

Knížka *Z ženského pohledu* svoji neokázalostí a jasným postojem jak metodologickým, tak lidským obnovuje příběh žen, které dokázaly opustit soukromou, ale skoro vždy služebnou jistotu a vstoupit odpovědně do *polis* ve smyslu, jak ji chápe Hannah Arendtová, tedy starat se o druhé a zároveň se starat o svoji osobnost, neboť obojí je od sebe neoddělitelné. Na pozadí naší skoro „normalizované“ skutečnosti, kde i „významné osobnosti“ odsuzují do zapomnění ty, jimž „běžný konzument“ nerozumí, neboť jejich díla a činy jsou málo čtivá a jejich zápas nesrozumitelný, se v knize Dany Musilové vyprávějí příběhy o intelektuálním životním zápase poslankyň za ideály, které většina tehdejšího voličstva a hlavně jednotlivé strany a jejich vedení považovaly za zbytečné a nepotřebné, příliš radikální a nenormální. Je to vyprávění, které si zaslouží, aby se stalo naší kolektivní pamětí.

Libuše Hečzková